

1. Hoe is de naam van uwe woonplaats?

Adúard.

2. Welke gehuchten en buurtschappen liggen in dezelve? Hoe ver en in welke strekking liggen deze gehuchten of buurtschappen van de kerk? en wat weet gy, nopens den naamsoorsprong van ieder derzelve en van de plaats uwer woning zelve?

In deze kerkelyke Gemeente is geen gehucht of buurtschap. Zy strekt zich hier verder uit dan de omtrek van het dorp, met eene boerenplaats en een arbeidershuisje. Nopens den naamsoorsprong is mij niets meer bekend, dan dat het in vroegere tyden Adewert of Adwerd werd genoemd. Volgens den uitgang dezer woorden, willen sommigen beweren, dat het eene wierde zoude geweest zyn. Het komt my echter waarschynlyker voor, dat het eerstgebouwde huis of een van de eerstgebouwde huizen, eene herberg zal geweest zyn. Waarin een man woonde, die Adolf heette, en dus by het doorreizen van menschen van of naar Groningen, zal gezegd zyn by Adolf de weerd of waard welke uitdrukking naderhand by verkorting in Adolfweerd of Adewert veranderd is.

3. Is er ook dufsteen of duifsteen aan uwe kerk, en hoe groot zyn die steenen? Is er ook een opschrift op uwe torenklok of zyn er ook opschriften op uwe torenklokken? en zoo ja; hoe luiden die?

Duf- of duifsteenen zyn hier niet. Het opschrift op de torenklok is:

Anno dm. MCCCCLIII Margareta ik hete

O rex glorie uem cum pace. dat is

In het jaar onzes Heeren 1453 Ik hete Margareta of Margaretha heet ik.

O! Koning der glorie of der Heerlykheid; eens met den Vader. Aan de noordzyde der klok staat een Maria kapelletje en aan de tegenoverzyde een kruis.

4. Welke rivieren, stroomen, maren, kolken of diepen worden in uwe kerkelyke gemeente gevonden? en welke is derzelve loop en uitwatering?

Er is slechts een diepje, bekend onder den naam van Lint of Lent. Het loopt Zuidoostwaarts aan naar het Aduarder Zyldiep, waarin het zyne uitwaring heeft.

5. Welke meeren in den omtrek van het dorp uwer woning, het zy nog aanwezig of drooggemalen?

Geene.

6. Welke gasten, wierden, warven, essen, heuvels, hoogten of dyken in diens omvang? Hoe hoog zyn dezelve en welke is derzelve uitgestrektheid?

Die zyn hier niet aanwezig. Eene hoogte is er echter, die door menschen arbeid is opgeworpen door het voormalige huis van Aduard.

7. Welke bosschen zijn daar?

Ook die zyn er niet, dan alleen de overblyvende appelhoven van het zoo evengenoemde huis.

8. Welke zyn er de voortbrengselen uit ieder der drie natuurryken?

Die zyn uit het Dierenryk: rundvee, paarden, schapen, varkens, hazen, konynen, honden, katten, ratten, muizen enz. eenig gevogelte, kikvorschen, muggen, wespen, byen, slakken, wormen enz.

Uit het Plantenryk; koolzaad, rogge, garst, haver, boonen, erwten, aardappelen, wortels, kool- of knolrapen, vele tuinvruchten, vrucht en onvrucht dragende boomen, bloem- en andere gewassen.

Uit het Delfsoffelyk ryk niets.

9. Welke is de grondgesteldheid in de uitgestrektheid van uw kerspel? Hooger en dieper?

De oppervlakte of bovenste grond bestaat uit zware klei, ter diepte van nagenoeg 3 tot 4 palmen. Hy is met veel steen vermengd.

10. Welke kunsten of wetenschappen worden daarin beoefend?

De lees- schryf- en Zangkunst onderwys in de taal- en geschiedkunde en de Godsdienst.

11. Welke Fabryken, Trafyken of Handwerken worden daarin gedreven?

Bierbrouwen, yzersmeden, broodbakken, koperslagen, stel- of wagenmaken, kuipen, schoenmaken, leerlooijen, kleermaken, rogge- en pelmaalderyen, verwen en glazenmaken, wol kammen en knoopmaken, hout- en steenkoperij, timmeren en metselen, logement houden en tappen, vele renteniers, neringdoende en arbeidslieden.

12. Welke is de luchtgesteldheid in uwe stad, in uw dorp of in uw gehucht?

Zy is in den winter vochtig en koud, en in den zomer zeer warm, en is daarom, waarschyntlyk, de oorzaak van de najaarsgalkoortsen.

13. Hoe vele kerken, scholen, leesgezelschappen en zanggezelschappen bestaan er?

Er is eene Gereformeerde en een Katholyke kerk. Eene openbare school, en een Leesgezelschap; hetwelk verbonden is met dat van Oldehove en Ezinge.

14. Welke middelen van bestaan hebben de inwoners van uwe woonplaats?

De meesten bestaan van de zoo even genoemde handwerken, fabryken en trafyken; anderen van de inkomsten hunner kapitalen en vaste goederen; eenigen door hunnen handel en velen zyn daglooners.

15. Hoe is hunne platte taal? Men verlangt dit door naïve en uitgekozene voorbeelden opgehelderd te zien.

Die is op te merken uit het volgende zamenspraakje.

Smid. Goun mèûrgen Baos! hest nou al de slaòp oet?

Schoenm. Nee! Ik heb hom afbroken.

Smid. Wel wat biste al weer loos! en zoo vroug murgens? Komt datste het nou zoo drok hest met de olle schounen?

Schoenm. Och! Dat wyk nyt! Maar ie binnen sums ook nog al eins menistig. Men moest met joe vaak oppassen of ie slaogen ein over de venger. Je hebben wis lang slaopen Baòs?

Smid. Ja. Wie kennen't tegenwoordig nog wel wachten want wie hebbent nyt drok. Doe hest vast drok. 't Is goud weir op dien meulen.

Schoenm. Hoe zoo baos? om de olle schounen meinje? Dei smieten niet veul op.

Smid. T is toch beter wat dan niks. Beter een half ai, dan ein leege dop.

As 't niet anders wort dan mag wie ankom winter de stok wel in de bek biennen.

Schoenm. Hou, hou Baos! zoo slim is 't nog nyt met joe.

Je hebben jao nog wel geld?

Smid. Wel zol geld hebben? ik niet. Ik wyt nyt in hou langan tied ik geld beurt heb.

Schoenm. Dan nog zoo veul te meer te goude.

Smid. Dat kan mi niet veul helpen. Kom je bijjen boer om wat te halen dan moutje al mooi praoten of je kriegen warchtig niks.

Schoenm. Het geit met ons ok zoo. Wie hebben wel wark, maar handen en vouten kan men doch niet eten.

Smid. Daor heste wel geliek aan. Ik heb guster nog naor ein bour tou west, daor most ik meer dan vief en zeuventig guldens van hebben.

Wat meinste dat 'k kregen heb?

Schoenm. Wel drei en dattig guldens.

Smid. Dat wol ik wel. Twei platten met ein dunne! niks heb k kregen.

Schoenm. Zoo komk er ook wel of. Ik ken wel raoden wei dat was?

Smid. Dat zolte wel. 'k wed van nyt.

Schoenm. Ommen boddel.

Smid. Das zegt.

Schoenm. Peit Nyboer is 't west.

Smid. Das raden, Hou weist dat?

Schoenm. Dat zol men zeggen, wonderliek komt een ding sums oet. Ie hebben s veur middags er west, en dou heb ik 's avonds na 't eiten er west. Dou zai hy dat jou van mûrgen er west hadden, daarom, weik 'k dat.

Smid. Wel hou is die er gaon? Dou hest doch ook al hen west om dat wit?

Schoenm. Ja! Ik heb ein vief guldens kregen.

Smid. Dei d...se kerel. Hy het tegen mie zegt, dat hy gien dait in hoes had. Hy het wel vaoker zoo daon maor ik zel hom wel vinnen.

Schoenm. Zulks is onplesierig. Ik moest er ook altied met de knieptang achter heer.

Smid. Ist dat niet? Men zel zien aigen goed er tou doun, zien tied er met verslieten, zien pokkel muide om maken, en dan nog bidden en smeken om zien eigen geld?

Schoenm. Als men 't daor nog maor met kriegen ken? Dan is 't nog wat. – Maar als je dan geheil niks krigen?

Smid Dan is 't nog slimmer. Hoor weiste wat. Ik ga murgen naor de abekaot en geef zien reken over.

Schoenm. Dan zol 'k nog eerst weer naar Peit tou gaon, en zeggen hem dat.
Smid. Dat dou 'k nyt. –

16. Welke is hun algemeen karakter en hunne levenswyze; welke zyn hunne zeden en gewoonten? Hoe meer dit in kleine huisselyke en maatschappelyke byzonderheden komt hoe liever; b.v. welke is de tyd van opstaan, van ontbyten, van middageten en avondeten, van bedgaan, van vermaken en uitspanningen, wyze van bezoeken, tafelgebruiken by het trouwen en by begravenisplegtigheden en gewoonten van allerlei aard, inborst, denkwyze enz. enz.

De inwoners zyn over het algemeen werkzaam, gepaard met eene behoorlyke zuinigheid, mededeelzaam aan de armen en hulpbehoevenden; opbeurend voor de neerslagtigen; niet trotsch of hoogmoedig; echter beminnen zy eene goede smaak in de kleeding. Over het algemeen zyn zy godsdienstig; waaronder echter eenigen zyn die dweepen en die onder den dekmantel van vroomheid, allerhande listen, leugens en bedrog verbergen. Zy zyn standvastig in hunne besluiten. Het opstaan uit het bed is by velen al reeds vooral in den zomer als de dag aanbreekt.

Ieder doet zulks, al naar dat zyne werkzaamheden en vermogens zulks toelaten.

's morgens te acht uren wordt de klok geluid en dat is by de meesten de aankondiging van het morgen ontbyt.

's middags te 12 uren houden zy middagmaal, dat by de meesten bestaat uit onderscheidene tuinvruchten. En te 6 uren des avonds, zoo wel als om 12 uur, wordt de klok geluid, dat in de meeste huisgezinnen als de bode van etenstyd wordt aangemerkt. Het avondeten bestaat meestal in die spyzen welke op den vorigen dag, des middags, is overgebleven, gevolgd van karnemelken bry. 's Morgens kort na het opstaan, als ook des voormiddags tusschen 10 en 11 uren, gelyk ook des avonds, een weinig voor het naar bedde gaan, wordt door de meeste huisgezinnen, koffy gedronken. Des nademiddags drinken sommigen thee en anderen koffy.

De feesten by het trouwen en op kraamvisiten, worden hoe langs zoo minder. By de begrafenissen zyn die nog al aanzienlyk; want niet alleen al de vrienden, maar ook de Predikant, de Kerkeraad, de Schoolonderwyzer, de geheele of gedeeltelyke buurtschap en verdere voorname ingezetenen worden uitgenoodigd, om de afgestorvene de laatste eer te bewyzen, hetwelk tusschen 12 en 1 uur plaats heeft. Nade begraving worden al de genoodigden aan het sterfhuis, onthaald op lekker gebakken wittebrood, met een glas bier, by welken maaltyd de Predikant een voor- en nagebed doet. Na den maaltyd rookt men onder het praten van allerlei aard een pyp tabak en drinkt men koffy of thee.

De inwoners zyn over het algemeen liefhebbers van schaatsryden. Ook onderscheidene kermissen, harddraveryen en boeldagen worden door hen bezocht.

17. Welke plaatselyke byzonderheden zijn u nog bekend, die onder geene der vorige vragen kunnen beantwoord worden? Hieronder kan men ook nemen de Burgten en de voormalige Burgten, spookverschyningen en dergelyke bygeloovigheden, welke van ouden tyd zyn, en voorzeker op daadzaken van den tyd steunen, of uit heidenschen tyd afkomstig zyn; overleveringen, byzondere kinderliedjes of oude gezangen, die algemeen bekend zyn; oudheden, merkwaardigheden, geboorte van geleerde, kundige, dappere en verdienstelyke mannen van allerlei stand; enz.

Van het alhier (tusschen de jaren 1192 tot 1215 gebouwde) beroemde gestaan hebbende Klooster is my weinig bekend. Ik heb er niets meer van gelezen, dan hetgeen in de Geschied- en Aardrykskundige Beschryving van de provincie Groningen door Hs Kremer en in het werk getiteld: Tegenwoordige Staat van Stad en Lande, te vinden is.

Volgens hedendaagsche, mondelinge overleveringen, zoude het Gereformeerde kerkgebouw eene waag geweest zyn, waarin de goederen gewogen werden, van die plaatsen, waarvan het Klooster het stapelregt bezat. Dit nog al eene vry groote uitgestrektheid hebbende, kon het niet anders, of vele personen, die ver af woonden, moesten somtyds wel eens eenige dagen hun verblyf houden in een huis of herberg, dat het kwartier heette. De grond waar dit huis zoude gestaan hebben, heet thans nog zoo, en in derzelve boezem is thans nog eene toegemetzelde regenbak en put te vinden. Ook heeft men nog niet lang geleden looden pypen in dien tuin gevonden. De cellen, aan de binnenzijden der kerkmuur, op den zolder van den onderwyzer, zouden de cachetten of wapens van de toenmalige onderscheidene districten of ambten, of hoe die verdeelingen ook geheeten hebben, geweest zyn.

Voor weinige jaren is hier afgebroken en uitgerooid geworden het Adelyk huis met deszelfs bosschen van den Hoog Wel Geboren Heer E.J. Lewe van Aduard.

Volgens myne eerste opgave, zoude het dorp Aduard zynen naam waarschyndlyk ontleend hebben van eenen waard (herbergier) die Adolf of Adwerd of iets anders geheeten heeft.

Maar daar de Aduarder-zyl thans nog den naam heeft van Aduarder zyl, ofschoon ook de dorpen Ezinge, Feerwerd en Garnwerd er veel nader by zyn, zoo veronderstel ik dat deze zyl niet den naam heeft bekomen van het dorp Aduard alwaar zy in vroegere tyden digt by gelegen heeft, want dan zoude zy thans Ezinger of Feerwerder of Garnwerder zyl moeten heeten omdat (zoo niet alle drie) zeker een dezer dorpen is aanwezig geweest, toen de tegenwoordige Aduarder zyl gebouwd is.

Maar myns bedunkens heeft deze zyl haren naam bekomen van de twee beddingen der oude riviertjes, die ten Oosten en ten Westen langs het dorp Aduard stroomden, waar van de Oostelykste de A- en de Westelykste den naam van werd droeg. – Deze beide rivieren een weinig ten Zuiden der Framsumer kerk tot eene rivier geworden zynde door eene sluis die aldaar gelegen heeft en daar ook al den naam van Aduarder zyl droeg, vervolgens door aanspoeling en opsluking verder langs het zoogenoemde reidland noordwaards stroomende, heeft men deze zyl verlegd aan de Hunze ten westen van den huize Allersma, daar ook nog Aduarder zyl genoemd werd – gelyk zy thans (ten Oosten van genoemd huis) ook nog dienzelfden naam draagt.

Even zoo vooronderstel ik, zal Aduard zynen naam bekomen hebben; want in oude tyden schreef men ook *Awerd*; naderhand *Adewert*. –

(get) L.J. Sikkema.

